

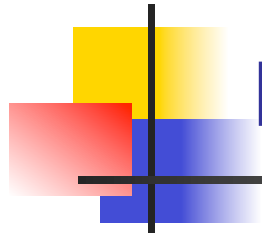

Samtidsdokumentasjons-seminar

Markanvändning och marktvister

Anne Severinsen

Östersund, 7.oktober 2009

Påstand om beiteretten:

- Den er blitt definert av samfunnets majoritet etter hovedkriterium: Reindriften må IKKE være til skade for jordbruket
- Lover og regler er blitt fastsatt av majoriteten
- Lover og regler er blitt håndhevet av majoriteten
- Tvister er blitt avgjort av majoriteten, etter majoritetens rettsoppfatning

Nils Johan Päiviö: Skattelandens ursprung

- Från gammalt har det vuxit fram ett samiskt markanvändningssystem med näringarna jakt, fiske och renskötsel
- Det har skapats markanvändingsenheter med gir **ensamrett** för innehavarna
- Detta går i dag under benämningen "lappskatteland"
- Därutöver har lappskatteländen bildat större enheter som **samebyar**

Nils Johan Päiviö: Släkter och rättigheter i Jukkasjärvi

- Slakten Labba: lappskatteländ från 1638
- Genomgång av rättsfall viser at samerna hade en **mycket stark rättslig** ställning
- "Man hade en med **ägenderätt jämförbar** rätt till sina lappskatteländ."

Om beiteretten for 340 år siden.

- **Johan Graans jordebok fra 1670:**

Jordebok over ”**hwar och eens landh och fiskiewattn**” som omfattet bla. ”Kall träsk” og ”Wiris träsk” på norsk side, i tillegg til Røssvatnet og Rauvatnet osv.

Kaisa Korpijaakko: Landshövding Johan Graan mente at samene **eide** disse områdene.

Offentlig politik mot samernas stärka rättsställning

- ***1695 kom en skattereform***
- ***Lappmarksplakaten av 1673***
- ***Lappmarksplakaten av 1749***
- ***Lappefogdinstruktionen av 1760***
- ***Grensetraktaten mellom Norge og Sverige av 1751*** (samene får bare eie land i ett av rikene)

Konflikt reindrift-jordebruk

Økt befolkning. Stadig større oppdyrking av samenes gamle bruksområder:

Situasjonsbeskrivelse fra 1867 fra Troms:

..flere strøk som er skikket for åkerbruk, og "hvor betydelige Strækninger , **som i forrige Aarhundrede laa øde, nu er tagne under Dyrkning.**"

NB: Dette er reindriftslovgivingens bakgrunn

Prosesen fram mot den første norsk-svenske reindrifftslov i reindrifftslov i 1883

- 1843-kommisjonen = 2 svenske + 2 norske
Den foreslår :
 - vokteplikt
 - reinen skal holde seg borte fra privat eiendom
 - solidarisk ansvar for skade
- Vedtatt av den norske regjering i 1845
- Svensk justitie-Statsminister foreslo endringer
- Saken utsatt på ubestemt tid.

Proessen fram mot den første norsk-svenske reindrifftslov i reindrifftslov i 1883

- **1866-kommisjonen:** 2 nordmenn + 2 svensker

Den foreslår:

- samene har frihet til å flytte med sin rein fra det ene til det andre riket
- Solidarisk ansvar for skade (kun der det var nødvendig)
- Inndeling i "Opsynsdistrikter" (men reindrift kunne foregå både innenfor og utenfor "Opsynsdistrikter") Hensikten med "Opsynsdistrikter" var å kunne definere rettsgruppen, altså hvilke reineiere skulle være solidarisk lig for skade.

”Fælleslappeloven av 1883”

Hovedprinsipp:

- 1) Lappenes bruksområder kunne inndeles i ”**Distrikter**”
- 2) Distriktenes grenser bestemmes av **Kongen**
- 3) **Solidarisk ansvar** (Fællesansvar) for skade innen Distriktene. (til tross for at den svenske Justitie-Statsminister mente at samene ikke skulle pålegges å erstatte skader som de ikke ”med den største forsiktighet” kunne forhindre.)

Følgene av 1883-loven:

Norge: Innføring av **reinbeitedistrikt** på 1890-tallet

Sverige: Egen svenske reindriftslov fra 1886 . Lappene får benytte land og vann i de områder hvor de "etter gammel sedvane hitintills " hadde vært.
"De för lapparne afsatta land (...) skola delas i **lappbyar**"

I SUM: Myndighetene bruker lovgivningen for å få økt kontroll med samenes reindrift

Oppsummering markanvanding

- I l opet av 400 års-perioden fra 1600 til 1900 *reduseres* både samenes *rettigheter* og deres *beiteland*.
- I Norge mister samene også fiskeretten i de områder som etter hvert blir privatisert. Det gjelder store deler av Tr ondelagsfylkene, blant annet. (Jfr. Fiskesaken i Tydal)

TVISTER

- Norge: Tvister for Høyesterett:
 - Korssjøfjell-dommen i 1988
(Reineierne tapte beiteland)
 - Aursund-dommen i 1997
(Reineierne tapte beiteland)
 - Selbu-dommen i 2001
(Reineierne vant rettssaken)

TVISTER

- Sverige: Tvister for Högsta domstolen:
 - Skattefjällsmålet (tap)
 - Härjedalsmålet (tap) till EU-domstolen
 - Nord-Maling- målet (til HD)
 - Andre tvister:
 - Idre sameby (tap)
 - Tåssåsen sameby (Rätansmålet) Överklagat
 - Handölsdalens sameby (tap)

Hvorfor så mange "tap" i retten?

- Både den norske og svenske tingsretten er basert på et landbrukssamfunn med stasjonær virksomhet: altså et hus, en fjøs (lagård), åker og eng som ligger helt i ro år etter år etter år...

Hovedprinsipp for "urminnes hävd"/alders tids bruk:
Gården/jorden skal ha vært i sammenhengende bruk over meget lang tid. (helst 100 år)

Samenes rettsoppfatning: Ikke interessant for domstolen

Selbusaken: Et vendepunkt

- **Selbusaken:** Tvist mellom 200 grunneiere (markägare) i Selbu kommune i Sør-Trøndelag og samene i Essand og Riasten reinbeitedistrikt.
- Påstand: samene har ingen beiterett for rein på de private områdene, basert på alders tids bruk.
- **RESULTAT:** Grunneierne tapte i Høyesterett i plenum. (15 høyesterettsdommere)

Nytt i Selbu-dommen

- Vanlig hevdsrettsprinsipp: 90-100 års sammenhengende bruk.
- Selbu-dommen:
 - Distriktsgrensen aksepteres som rettighetsgrense (ikke bare administrasjonsgrense)
 - Streifbeiting aksepteres som rettsgrunnlag
 - Et avbrekk i reinbeitingen på om lag 15 år aksepteres
 - Sørsamene i Selbu regnes som urbefolkning, og kan støtte seg til ILO-konvensjonen.

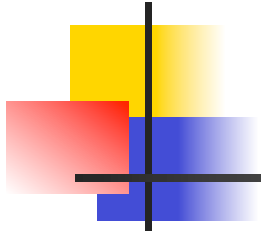
Veien videre

- Hva som er gjeldende rett defineres av domstolene (ikke i lovverket)
- Sentral spørsmål blir:
 - Hva skjer med pågående tvister i Sverige, som Rätansmålet, Härjedalsmålet, Nord-Malingsmålet ?
 - Hva skjer med Samerettsutvalgets innstilling Norge?
 - Ingen rettssaker i det sørsamiske området pr.dato

Tilbake til den innledende påstand

- Beiteretten blir nå definert/justert av samfunnets majoritet etter hovedkriterium: Reindriften må IKKE være til skade for **frituftsinteresser, hyttebygging, kraftutbygging, vindmøller, rovdyr og landbruksinteresser.**
- Lover og regler fastsettes av majoriteten, men .
Sameting og organisasjoner har uttalerett
- Lover og regler håndheves av majoriteten
- Tvister avgjøres av majoriteten, **fortsatt** etter majoritetens rettsoppfatning/rettsforståelse.

- TAKK for oppmerksomheten !